

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE
EMPLOYMENT SERVICE OF SLOVENIA
GLINŠKA ULICA 12
SI - 1000 LJUBLJANA

TEL. +386 1 200 23 50
FAX +386 1 425 98 23
WWW.ESS.GOV.SI

NUMBER:

DATE: 23 March 2005

Mednarodna delavnica

»Spodbujanje zaposlovanja mladih na trgu dela«

Ptuj, Slovenija, 23. in 24. februarja 2005

POROČILO

Na Ptuj v Sloveniji je 23. in 24. februarja 2005 potekala mednarodna delavnica »Spodbujanje zaposlovanja mladih na trgu dela«, ki jo je organiziral Zavod RS za zaposlovanje. Na delavnici je sodelovalo približno trideset predstavnikov javnih zavodov za zaposlovanje iz Albanije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Makedonije, Srbije in Črne gore ter Slovenije. Dogodek je posebej zaznamovala tudi udeležba predstavnikov Evropske komisije (EK) in Mednarodne organizacije dela (ILO).

Evropsko komisijo sta zastopali ga. Helene Clark, vodja enote za Nemčijo, Avstrijo in Slovenijo – oddelek zaposlovanja, socialne vključenosti in Evropskega socialnega sklada v okviru Generalne direktcije za zaposlovanje in socialne zadeve, in ga. Mirjam Borštnik Gergely, uradnica za Slovenijo v omenjenem oddelku. V imenu Mednarodne organizacije dela je na delavnici nastopil g. Franz Gundacker, višji svetovalec v oddelku srednjo in vzhodno Evropo.

Temeljni namen delavnice je bil predstaviti problematiko zaposlovanja mladih v državah udeleženkah, oblikovati modele možnih rešitev te problematike in poiskati načine pridobivanja mednarodnih sredstev za uresničevanje rešitev v praksi. Tokratna delavnica sodi v okvir sodelovanja javnih zavodov za zaposlovanje držav na prehodu, kandidatki za vstop v EU in Republike Slovenije, članice EU.

V sklopu tega sodelovanja je bila na srečanju generalnih direktorjev javnih zavodov za zaposlovanje Albanije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Makedonije, Srbije in Črne gore, Slovenije ter predstavnikov Mednarodne organizacije dela in Svetovne banke od 19. do 21. oktobra 2004 v Sarajevu problematika zaposlovanja mladih prepoznana kot ena ključnih problematik trga dela v omenjenih državah. Poleg tega Evropska komisija problemu zaposlovanja mladih namenja posebno pozornost v predlogu nedavno prenovljene Lizbonske strategije EU.

Med pomembnejšimi vprašanji zaposlovanja mladih, o katerih je tekla razprava na delavnici, ob upoštevanju posebnosti posameznih držav, velja omeniti: družbeno izključenost razmeroma visokega deleža mladih, ki ne dokončajo šolanja, podaljševanje obdobja izobraževanja, da bi se izognili brezposelnosti, pomanjkanje veščin in delovnih izkušenj pri iskanju prve zaposlitve, neusklajenost izobraževanja s potrebami na trgu dela, regionalne razvojne razlike, ki vplivajo na možnosti zaposlovanja mladih, ter odhajanje visoko izobraženih mladih na delo v druge države.

Ker je tematika delavnice precej obsežna, so bili vnaprej oblikovani TRIJE TEMELJNI VSEBINSKI SKLOPI, ki so udeležencem rabili za usmeritev, tako med pripravami na delavnico kot med razpravo in izmenjavo informacij, mnenj, ocen in izkušenj na sami delavnici. Navedeni trije vsebinski sklopi so bili osredotočeni na:

- 1) mlade brez izobrazbe
- 2) mlade s končano izobrazbo na trgu dela (ustrezna, neustrezna izobrazba) ter
- 3) zaposlitveno mobilnost mladih.

V skladu s pripravljanim programom lahko potek delavnice razdelimo v naslednje sklope:

1. Sprejem pri županu mesta Ptuj g. Štefanu Čelanu
2. Pozdravni nagovori udeležencem konference
3. Predstavitve trga dela v Sloveniji in Zavoda RS za zaposlovanje
4. Predavanje o mladih na prehodu med šolo in trgom dela
5. Predavanje o kakovosti življenja mladostnikov in spremembah odraščanja
6. Predstavitve problematike zaposlovanja mladih na trgu dela v posameznih državah
7. Opredelitev ključnih problemov zaposlovanja mladih – razprava v delovnih skupinah in predstavitev zaključkov (1. del)
8. Predstavitve politik, programov in možnosti financiranja projektov za mlade v okviru EU
9. Izdelava idejnih zasnov aktivnosti za reševanje problemov zaposlovanja mladih – razprava v delovnih skupinah in predstavitev zaključkov (2. del)
10. Zaključni dogovori in predlogi za nadaljnje sodelovanje

Torek, 22. februarja 2005

1. Sprejem pri županu mesta Ptuj g. Štefanu Čelanu

Udeležence delavnice je sprejel **ptujski župan g. Štefan Čelan**. Ob tej priložnosti je spregovoril o sedanjih gospodarskih razmerah na območju občine Ptuj in poudaril velik pomen zaposlovanja, zlasti mladih, v regionalnih okvirih. V imenu udeležencev delavnice se je županu za sprejem zahvalil **direktor Agencije za delo in zaposlovanje Bosne in Hercegovine g. Huso Sarić**.

1. dan delavnice – sredo, 23. februarja 2005

2. Pozdravni nagovori udeležencem konference

Delavnica se je začela v sredo, 23. februarja, ob 9. uri v sejni sobi ptujske mestne hiše. Udeležence konference je najprej pozdravil predstavnik gostitelja, **generalni direktor Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje g. Jože Glazer**, in jim zaželel prijetno

bivanje v Sloveniji. Posebej je pozdravil predstavnike Evropske komisije in Mednarodne organizacije dela, ki so se udeležili dogodka. Poudaril je pomen takšnih srečanj kot priložnosti za medsebojno informiranje, izmenjavo izkušenj, strokovnih mnenj in primerov dobrih praks, kar javnim zavodom za zaposlovanje pomaga, da se lažje prilagajajo potrebam svojih strank in izzivom trga dela. To je zlasti pomembno tudi z vidika širitve Evropske unije in oblikovanja skupnega evropskega prostora.

V nadaljevanju je vodenje in usmerjanje delavnice prevzel **g. Janez Urbas, vodja področja mednarodnega sodelovanja na Zavodu RS za zaposlovanje**.

3. Predstavitev trga dela v Sloveniji in Zavoda RS za zaposlovanje

V skladu s programom je v uvodnem delu delavnice **generalni direktor slovenskega Zavoda** predstavil nekatere glavne makroekonomske kazalce in trg dela v Sloveniji ter delovanje Zavoda RS za zaposlovanje.

Med poudarki iz njegove predstavitve velja omeniti naslednje:

- Število **registriranih brezposelnih** v Sloveniji se je v obdobju 2000–2004 zmanjšalo s 106 na 92 tisoč, medtem ko se je delež mladih do 26. leta starosti med brezposelnimi v istem obdobju povečal s 23 % na 26 %. Stopnja mednarodno primerljive **anketne brezposelnosti** v Sloveniji (6 %) ostaja nižja od povprečja EU-25 (9 %). Več kot 70 % prijavljenih potreb po delavcih v Sloveniji je za določen čas.
- V skladu z **evropskimi smernicami zaposlovanja**, ki so vgrajene tudi v slovenske strateške dokumente in akcijske programe s področja zaposlovanja in trga dela, je potrebno aktiviranje mladih brezposelnih v 6 mesecih po nastanku brezposelnosti in drugih brezposelnih v 12 mesecih po nastanku brezposelnosti.
- V januarju 2005 je slovenski Zavod, natančneje Centralna služba ter območni službi Koper in Maribor, pridobil **certifikat kakovosti ISO 9001:2000**. Zaradi velikosti in razvejanosti Zavoda se bo sistem vodenja kakovosti postopoma širil tudi v ostale območne službe. Tako bo letošnjem letu v postopek pridobivanja standarda kakovosti vključenih še nadaljnjih pet območnih služb Zavoda. Prednosti so: postavitve enotnih standardov za izvajanje storitev po vsej državi, oblikovanje procesno usmerjene organizacije, osredotočene na uporabnike in njihove potrebe in pričakovanja, ter jasna pooblastila in odgovornosti zaposlenih pri uresničevanju vizije, poslanstva in ciljev Zavoda.

V nadaljevanju delavnice sta nato nastopila g. Franz Gundacker, višji svetovalec Mednarodne organizacije dela v oddelku za srednjo in vzhodno Evropo, z referatom »Mladi na prehodu med šolo in trgom dela«, in dr. Mirjana Ule, redna profesorica za socialno psihologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, s predavanjem »Kakovost življenja mladostnikov – spremembe odraščanja«. Obe predavanji se vsebinsko dobro prepletata in dopolnjujeta med seboj, njuna smiselna povezanost pa omogoča celovit vpogled v življenje in položaj današnje mlade generacije, s poudarkom na vprašanih zaposlovanja, brezposelnosti in vstopanja v svet dela.

4. Predavanje o mladih na prehodu med šolo in trgom dela

G. Franz Gundacker, višji svetovalec Mednarodne organizacije dela v oddelku za srednjo in vzhodno Evropo, je v svojem referatu z naslovom »Mladi na prehodu med šolo

in trgom dela« osvetlil predvsem **posamezne vidike brezposelnosti oziroma zaposlovanja mladih**.

Namen **prvega dela referata**, v katerem je obravnaval značilnosti brezposelnosti oziroma zaposlovanja mladih, zlasti v primerjavi z odraslimi, je bil načrtovati širši okvir za analizo razmer v sodelujočih državah. V **drugem delu** pa je predstavil pobude in pristope Mednarodne organizacije dela na tem področju (Youth Employment Team, Youth Employment Network, Global Employment Agenda, The Decent Work Programme itd.) ter dostop do informacij o dobrih praksah posameznih držav, ki se ukvarjajo z omenjeno problematiko po vsem svetu.

Kot je povedal g. Gundacker, bo zaposlovanje mladih ena ključnih tem konference Mednarodne organizacije dela junija 2005 v Ženevi. Po njegovem mnenju je **osrednje vprašanje**, ki si ga je potrebno zastaviti: Kdo sploh hoče videti »mlade vsiljivce« na trgu dela? Opozoril je še, da bi **zavodi za zaposlovanje** morali postati eden najpomembnejših zagovornikov pravic mladih.

Iz nastopa g. Gundackerja želimo izpostaviti predvsem naslednje poudarke:

- Razkorak med mlajšimi in starejšimi generacijami se pogloblja. **Mlajših generacij** se na trgu dela ne upošteva, zanje ni prostora. Vendar gospodarstvo nima prihodnosti, če učinkovito ne uporabi potenciala mladih. Vsem mladim brezposelnim mora biti dana priložnost, da dobijo primerno in produktivno zaposlitev. Pozorni moramo biti tudi na to, da zakonodaja ne izloča ali diskriminira mladih.
- **Šolanje mladih** se občutno podaljšuje, posebno v azijskih državah, možnosti za zaposlitev pa so razmeroma majhne. Nekatere države ustvarijo veliko visoko usposobljene mlade delovne sile, ki pa ne najde zaposlitve, kar med mladimi povzroča hudo **konkurenco za delovna mesta**. S tem je povezan tudi fenomen tako imenovanih »freeters«, ki izhaja iz Japonske, vendar je ravno tako značilen za mlade v Evropi.
- Brezposelnost je le eden od statusov mladih na trgu dela. Na njihovo situacijo vplivajo **različni dejavniki**, kot so delovne izkušnje, izobrazba, etnična pripadnost, spol, starost, družinska razmerja in prihodki itd. Za ocenjevanje situacije mladih na trgu dela, posebej njihove ranljivosti in socialne izključenosti, je potrebno upoštevati **številne indikatorje**, da dobimo celovitejši, podrobnejši in zanesljivejši vpogled v obravnavano problematiko. Pri tem ima velik pomen tudi poznavanje pogojev dela in s tem povezanega zadovoljstva mladega človeka ob prvi zaposlitvi, saj to določa njegov odnos do dela dolgoročno, v prihodnosti.

5. Predavanje o kakovosti življenja mladostnikov in spremembah odraščanja

Dr. Mirjana Ule, redna profesorica za socialno psihologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, je na delavnici nastopala s predavanjem »Kakovost življenja mladostnikov – spremembe odraščanja«. V njem je orisala glavne spremembe mladosti in odraščanja, vzroke za te spremembe ter posledice za življenjske in vrednostne usmeritve mladih.

Kot je v svojem predavanju poudarila dr. Uletova, ki se že dvajset let ukvarja z raziskavami mladine, spremembami mladosti in odraščanja, reprezentativne raziskave mladih v zadnjih petnajstih letih v Evropi in Sloveniji razkrivajo dramatično **spreminjanje vstopanja v odraslost in življenjskega poteka mladih**. Pojavlja se manj klasičnih mladinskih problemov iz prejšnjih desetletjih, ko so mladi bili določen problem v družbi, zdaj pa imajo mladi probleme z družbo.

Predavanje dr. Uletove je mogoče strniti v naslednjih temeljnih vsebinskih poudarkih:

- **Kriza zaposlitvene družbe** močno vpliva na mlade, saj ima prehod iz izobraževanja v zaposlitev za mladostnika poseben pomen, predstavlja **prehod iz mladosti v odraslost**. Ta prehod se podaljšuje, razlike med mladostjo in odraslostjo se zabrisujejo, razen **ekonomske odvisnosti**. Zaradi podaljševanja šolanja so mladi vedno dlje ekonomsko odvisni od izvorne družine in podaljšuje bivanje v njej.
- **Kriza identitete**, ki zaznamuje prehod iz mladosti v odraslost, je bila nekdanj značilna za obdobje od 16. do 20. leta (adolescenca), zdaj pa se seli v pozno mladost ali celo odraslost, razteza se v 30-ta leta. Krizo rešujejo vladajoče vrednote mladosti in podaljševanje življenja v izvorni družini, ko se ustvarjanje lastne družine in rojevanje otrok odlagata v prihodnost.
- **Naložbe v izobraževanje otrok** postajajo vedno večji strošek družin, uspeh mladih v šoli in izvenšolskih dejavnostih pa postaja merilo za uspeh družine. Pomembno je tudi, koliko **socialnega in kulturnega kapitala** si posameznik nabere v otroštvu, zlasti pridobljene spretnosti, ki niso neposredno pomembne za samo delo (sposobnosti za nastop na trgu dela, veščine komuniciranja).
- Manjša se teža družbenih in socializacijskih pritiskov na mlade iz preteklosti, vedno več groženj in negotovosti pa izhaja iz **pričakovanj prihodnosti**, kot sta vstop na trg dela in razvoj kariere, kar med mladimi povzroča **tekmovanje za naslove in prestiž**.
- Obstaja **razkol** med vedno večjimi možnostmi in vedno večjimi tveganji v družbi. Ta razkol povzroča zgoščanje mladih v dveh različnih skupinah: **zmagovalci** imajo vedno več možnosti in uživajo vse ugodnosti sodobne družbe, **poraženci** pa imajo opravka s čedalje več tveganji in kopičenjem problemov. Ker se jim odpovejo vsi, se nazadnje odpovejo še sami sebi. To je zelo deprivilegirana skupina mladih, tako imenovani »zero status youth«: so brez možnosti, niso vključeni niti v izobraževanje niti v zaposlitev, pozabljeni so v uradnih statistikah, nihče se z njimi ne ukvarja, niso politično zanimivi ... Četudi niso homogena skupina, imajo še nekatere skupne značilnosti: kratka izobraževalna pot, izključenost iz šolskega sistema zaradi vedenja, slab materialni položaj in nizka družinska podpora.
- **Nezmožnost vstopa v svet dela**: ne smemo pozabiti na razliko med tistimi, ki so zaposlitev izgubili (ti reagirajo takoj) in **iskalci prve zaposlitve**, ki ne reagirajo, saj nimajo izkušnje dela, kar ima dolgoročno lahko usodne posledice. Razvije se **občutek nemoči**. Naučena nemoč temelji na prepričanju, da stvari ni možno spreminjati, zato jih ni smiselno spreminjati, ne spleča se truditi in delati ... Vendar pri tem ne gre za lenobo, ampak za **obrambni mehanizem**: če ne dobim dela, nisem nič vreden, zato zmanjšam vrednost tega dela. Posameznik izoblikuje občutek, da je mogoče živeti mimo dela, razvije dolgoročno strategijo, da se ne spleča delati in iskati dela, vzpostavi socialno **negativen odnos do dela** ... Edina pomoč je zato čimprej vključitev mladega človeka v delo!
- Spreminja se **vrstniški svet mladih**: v potrošniški družbi se razbijajo mreže vrstniške kulture, ki so v zadnjih desetletjih bile steber solidarnosti med vrstniki, mladi si več ne pomagajo med seboj, vrstniki postajajo tekmeci, prijateljstvo je ogroženo, otroci pa bolj zaupajo staršem, predvsem materi.
- Spreminjajo se **oblike nadzora mladosti**: poleg neposrednih oblik nadzora, ki jih pretežno opravljata šola in družina, delujejo tudi posredne oblike nadzora, katerih nosilci so mediji, kulturna industrija, potrošništvo ipd. Celotna šola in družina spreminjata svoj sistem nadzora: rahljajo se družinske omejitve in zapovedi v otroštvu, družina prevzema varovalno in zaščitniško vlogo zagovornika otrokovih pravic.

6. Predstavitev problematike zaposlovanja mladih na trgu dela v posameznih državah

Delavnica se je nadaljevala s predstavitvijo trga dela sodelujočih držav, s poudarkom na brezposelnosti in zaposlovanju mladih.

Na splošno so bili za posamezno državo predstavljeni:

- ključni makroekonomski kazalci,
- razmere in gibanja na trgu dela,
- stopnja in struktura brezposelnosti, posebej z vidika brezposelnosti mladih,
- glavne značilnosti in problemi mladih brezposelnih ter
- ukrepi in programi za spodbujanje zaposlovanja, zlasti različnih skupin mladih na trgu dela.

Predstavniki iz nekaterih držav so ravno tako spregovorili o organizaciji in delovanju javnih zavodov za zaposlovanje, tudi z vidika obravnavane problematike na delavnici.

NEKAJ POUĐARKOV iz predstavitev posameznih zavodov:

ALBANIJA

- V letu 2004 je Albanija imela dobrih 157 tisoč registriranih brezposelnih, od tega je bilo skoraj 39 tisoč mladih med 16. in 25. letom starosti, to je 25 % vseh brezposelnih.
- Albanija je začela izvajati aktivno politiko trga dela leta 1999, izvajalec te politike pa je nacionalni zavod za zaposlovanje. Prvi korak pri izvajanju aktivne politike trga dela je povezan z izvajanjem programov spodbujanja zaposlovanja.
- Sredstva za spodbujanje zaposlovanja z leti upadajo zaradi drugih nujnih prioritiet vlade, kar je pomembnejše, pa je razvoj bolj specifičnih programov, kot so programi za spodbujanje zaposlovanja mladih do 25. leta starosti (ta program še ni potrjen), za spodbujanje zaposlovanja žensk (ta program se je prvič izvajal leta 2004), za spodbujanje zaposlovanja posebnih skupin, ki se soočajo s hudimi socialnimi problemi, in za ustvarjanje pogojev samozaposlovanja za vse skupine brezposelnih oseb.

BOSNA IN HERCEGOVINA

- V Bosni in Hercegovini imajo dobrih 484 tisoč brezposelnih oseb. Konec decembra 2004 je bila stopnja registrirane brezposelnosti 43 %. Med brezposelnimi je več kot 160 tisoč mladih od 15. do 30. leta starosti, stopnja brezposelnosti mladih pa dosega 32 %.
- Med ukrepi, ki lahko pripomorejo k izboljšanju možnosti zaposlovanja mladih v Bosni in Hercegovini, so:
 - o ustanovitev razvojnega sklada za zaposlovanje mladih na ravni celotne države, iz katerega bi se financirali programi s ciljem hitrejšega in bolj množičnega odpiranja novih delovnih mest;
 - o uporaba centrov za poklicno izobraževanje za hitro preusposabljanje in pridobivanje dodatnih usposobljenosti, delovnih veščin in spretnosti za mlade nekvalificirane delavce;
 - o spodbujanje samozaposlovanja in ustanavljanja podjetij, tako da se mladim ljudem, ki se odločijo za to, pomaga z davčnimi in drugimi olajšavami.
- Za zagotavljanje temeljnih pogojev delovanja trga dela v Bosni in Hercegovini je potrebno pripraviti tudi nacionalni program zaposlovanja, usklajen s smernicami zaposlovanja EU in lizbonskimi cilji, ter izvesti reformo izobraževalnega sistema.

HRVAŠKA

- V zadnjih letih stopnja zaposlenosti na Hrvaškem narašča, stopnja brezposelnosti pa upada. Proti koncu leta 2004 je znašala več kot 18 %. V decembru 2004 je bilo na Hrvaškem dobrih 317 tisoč registriranih brezposelnih, med katerimi je bilo skoraj 109 tisoč mladih, kar pomeni 34 % celotne brezposelnosti. Vendar obstajajo precejšnje regionalne razlike tako v stopnji skupne brezposelnosti kot brezposelnosti mladih.
- Definicija mladih se nanaša na populacijo od 15. do 29. leta. Eden najbolj izrazitih problemov mladih brezposelnih na Hrvaškem je pomanjkanje delovnih izkušenj.
- Predstavljeni so bili različni programi hrvaškega zavoda za spodbujanje zaposlovanja mladih ter storitve poklicnega informiranja, svetovanja in poklicne orientacije. V procesu ustanavljanja so informativni centri, v katere se bo preselil del poklicne orientacije, tako za mlade kot odrasle.
- Skupno število prijavljenih prostih delovnih mest na hrvaškem zavodu v zadnjih dveh letih upada. Leta 2002 je bil namreč sprejet nov zakon o zaposlovanju, ki je uvedel mednarodne standarde pri merjenju brezposelnosti in odpravil zahtevo po obvezni objavi vseh prostih delovnih mest na zavodu za zaposlovanje. Zaradi prevlade svobodne konkurence na tem področju hrvaški zavod razvija marketinški pristop pri delu z delodajalci, ki zahteva večjo proaktivnost in usmerjenost k strankam.
- Decembra 2004 je hrvaška vlada sprejela Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2005–2008. To je prvi takšen dokument doslej na Hrvaškem, pripravljen je bil ob pomoči britanskih strokovnjakov. Temelji na desetih smernicah Evropske strategije zaposlovanja, osredotoča pa se na dolgotrajno brezposelne in socialno izključene.

MAKEDONIJA

- Stopnja brezposelnosti v Makedoniji dosega 37 %. Tolikšna brezposelnost je glavni razlog, da mladi ljudje nadaljujejo izobraževanje in tako podaljšujejo svoj vstop na trg dela. Konec leta 2004 je bilo na makedonskem zavodu za zaposlovanje prijavljenih 391 tisoč brezposelnih, od tega je bilo skoraj 127 tisoč mladih od 15. do 29. leta. Med njimi jih je bilo dobrih 56 tisoč brez kvalifikacij.
- Takšna izobrazbena struktura je eden ključnih problemov mladih brezposelnih v Makedoniji, saj ni usklajena s potrebami trga dela in zato močno otežuje njihovo zaposlovanje. Zaradi sedanjih strukturnih sprememb gospodarstva se zmanjšujejo potrebe po nizko izobraženi delovni sili in naraščajo potrebe po mladih ljudeh z univerzitetno izobrazbo ter dodatnimi znanji in veščinami.
- Število brezposelnih oseb, ki dejansko iščejo zaposlitev, vključno z mladimi brezposelnimi, je veliko nižje, kajti velik del prijavljenih brezposelnih v resnici niso iskalci zaposlitve, ampak so prijavljeni le zaradi uveljavljanja svoje pravice do zdravstvenega zavarovanja.
- Omenjena problematika je zajeta tudi v Nacionalnem akcijskem programu zaposlovanja 2004–2005, ki ga je sprejela Vlada Republike Makedonije. Med drugim predvideva tudi reorganizacijo in posodobitev makedonskega zavoda za zaposlovanje.
- Predstavljeni so bili različni ukrepi za spodbujanje zaposlovanja mladih, ki jih izvaja makedonski zavod za zaposlovanje. Trenutno načrtujejo tudi poseben program za pomoč mladim pri prilagajanju tehnološkim in ekonomskim spremembam.

SRBIJA

- Leta 2003 je bilo v Republiki Srbiji 945 tisoč brezposelnih, med njimi 192 tisoč mladih od 15. do 25. leta, kar znaša 20 % v celotni brezposelnosti. Delež brezposelnih mladih

je med letoma 1999 in 2003 upadal, medtem ko je njihovo absolutno število naraščalo: gre za posledico prestrukturiranja in privatizacije velikih družbenih podjetij in bank, saj so med novoprijavljenimi brezposelnimi prevladovali starejši, zaradi česar se je relativno zmanjšalo število mladih v skupni brezposelnosti.

- Ker je definicija mladih omejena na 25 let starosti, izloča kategorijo mladih, ki se šolajo do 30. leta. Zato je predstavnik srbskega zavoda za zaposlovanje predlagal oblikovanje definicije mladih do 30. leta starosti, drugače nekateri visoko izobraženi mladi izpadejo iz analize mladih brezposelnih.
- Leta 2004 so spremenili metodologijo spremljanja brezposelnih: ne spremljajo več vseh, ampak samo tiste, ki so aktivni – iščejo zaposlitev in so jo pripravljene sprejeti (to je povezano tudi z mednarodno primerljivostjo podatkov).
- Predstavljeni so bili različni programi za povečanje zaposljivosti in zaposlovanja, ki so dostopni ali namenjeni mladim. Med načrtovanimi programi za pomoč mladim brezposelnim je tudi financiranje usposabljanja v virtualnih podjetjih na področjih menedžmenta, ekonomije in poslovnih procesov (simulacije).
- **Ga. Dušanka Milošević** iz srbskega zavoda za zaposlovanje je posebej predstavila izsledke raziskovanja problema brezposelnosti mladih v Srbiji. Ti izsledki se v mnogočem navezujejo na vsebino obeh predavanj z začetka delavnice in kažejo na nekatere skupne ugotovitve.

ČRNA GORA

- Konec leta 2004 je bilo v Črni gori prijavljenih skoraj 59 tisoč brezposelnih, med katerimi je bilo dobrih 13 tisoč mladih do 25. leta starosti, to je 23 % vseh brezposelnih.
- Med težavami, s katerimi se pri delu z mladimi sooča črnogorski zavod, so:
 - o nezadostno število strokovnjakov za delo v poklicni orientaciji in svetovanju,
 - o nezadostno razvita ponudba in mreža storitev za pomoč mladim,
 - o nezadostno število programov zaposlovanja za mlade ter ustreznih in privlačnih programov usposabljanja,
 - o nizka motiviranost za sodelovanje v ponujenih programih in zavračanje ponujenih zaposlitev zaradi nizke plače.
- Predstavljeni so bili različni programi, v katere se vključujejo mladi brezposelni, z namenom priprave na zaposlitev, pridobivanja dodatnih znanj in veščin v skladu z zahtevami delodajalcev in poklicnega usposabljanja. V programu zaposlovanja za pripravnike, ki je namenjen mladim z zaključeno srednješolsko izobrazbo ali več, lahko sodelujejo tudi mladi do 30. leta starosti, saj nekateri študirajo dlje časa.
- V letu 2005 načrtujejo sprejetje nacionalnega akcijskega programa zaposlovanja po evropskih smernicah in ustanovitev centra za informiranje in poklicno svetovanje.

SLOVENIJA

- Ob koncu leta 2004 je bilo na slovenskem Zavodu prijavljenih nekaj manj kot 91 tisoč brezposelnih, stopnja registrirane brezposelnosti pa je znašala 10 %. Med prijavljenimi brezposelnimi je bilo dobrih 24 tisoč mladih do 26. leta starosti, kar pomeni 26 % vseh brezposelnih. Sredi leta 2004 je bila stopnja anketne brezposelnosti mladih v Sloveniji (14 %) nižja od povprečja 25 držav EU (18 %).
- Predstavljene so bile značilnosti mladih na trgu dela v smislu prednosti in slabosti ter glavne ovire mladih brezposelnih na poti do zaposlitve, zlasti slabo poznavanje sebe in svojih poklicnih interesov, neizdelanost življenjskih in zaposlitvenih ciljev ...

- Ravno tako so bili predstavljeni načini in postopki obravnave mladih brezposelnih v Sloveniji, od individualnega svetovanja, ki se kombinira in nadgrajuje z različnimi oblikami skupinskega svetovanja, do samostojnega iskanja informacij, tudi v centrih za informiranje in poklicno svetovanje (CIPS), ki delujejo v okviru Zavoda.
- Mladi so ena od prednostnih ciljnih skupin programov aktivne politike zaposlovanja. Predstavljeni so bili različni programi, v katere se najpogosteje vključujejo bodisi mladi brezposelni brez poklicne izobrazbe bodisi mladi brezposelni z izobrazbo in opredeljenimi poklicnimi cilji. Program Drugače o poklicih se izvaja v sodelovanju z delodajalci: gre za ogled delovnih mest, ko se mladim skuša približati svet dela, da bolje spoznajo posamezne poklice, predvsem v smislu promocije deficitarnih poklicev, z namenom prispevati k zmanjševanju strukturnih neskladij na trgu dela.
- Svetovalci Zavoda izvajajo v sodelovanju s šolami in študentskimi organizacijami tudi delavnice za učenje veščin iskanja zaposlitve, namenjene dijakom in študentom.

7. Opredelitev ključnih problemov zaposlovanja mladih – razprava v delovnih skupinah in predstavitev zaključkov (1. del)

Predstavitev problematike zaposlovanja mladih na trgu dela v posameznih državah je zagotovila podlago za začetek **dela v delovnih skupinah**, ki so se ukvarjale z različnimi vidiki brezposelnosti mladih.

Delovne skupine so bile oblikovane v skladu s tremi vsebinskimi sklopi, ki so bili opredeljeni kot temeljne usmeritve že med pripravami na delavnico. Vsaka od delovnih skupin se je ukvarjala z enim od navedenih treh VSEBINSKIH SKLOPOV:

- 1) mladi brez izobrazbe**
- 2) mladi s končano izobrazbo na trgu dela (ustrezna, neustrezna izobrazba) ter**
- 3) zaposlitvena mobilnost mladih.**

V prvi fazi svojega dela so se vse tri delovne skupine, vsaka na svojem področju, posvetile **opredelitvi ključnih problemov zaposlovanja mladih**. Skozi razpravo v delovnih skupinah, analiziranje in medsebojno izmenjavo informacij, mnenj in izkušenj so se izkristalizirali zaključki in ugotovitve, ki so jih posamezne delovne skupine predstavile prihodnji dan, v četrtek, 24. februarja.

Četrtek, 24. februarja 2005

Drugi dan delavnice se je začel s predstavitvijo prve faze dela delovnih skupin. Glede opredelitve ključnih problemov zaposlovanja mladih na trgu dela so delovne skupine prepoznale in izpostavile zlasti naslednje PROBLEMSKE TOČKE:

1. delovna skupina – Mladi brez izobrazbe

- Definicija mladih: kako določiti starostne meje – do kdaj so mladi mladi?
- Kako razlikovati med mladimi, ki:
 - so nepismeni,
 - nimajo nobene strokovne usposobljenosti za kakršno koli delo,
 - so pismeni z zaključeno osnovno šolo.
- Nemotiviranost mladih za vrnitev v šolo, zato jim je treba pomagati.

Slovenija je predstavila program PUM – projektno učenje za mlajše odrasle (glej gradivo delavnice). To je program motiviranja mladih osipnikov za vrnitev v šolo: dvig samozavesti, izboljšanje veščin ... Program sofinancira Evropski socialni sklad. Program mladim zagotavlja določene pravice. Mladim v programu pomaga mentor, da se odločijo za vrnitev v šolo. Doseženi so bili zelo dobri rezultati: visok delež mladih, ki se vrnejo v šolo.

- Nenadzorovana siva ekonomija – delo na črno: mladi delavci, zdravstveno zavarovanje imajo zagotovljeno preko zavoda za zaposlovanje, kar slabo vpliva na njihovo motiviranost za delo.
- Socialna pomoč, ki jo mladi prejemajo, je skoraj enaka plači, zato mladi niso stimulirani za iskanje dela oziroma službe.
- Nemotiviranost za poklicno usposabljanje in učenje, izobraževalne institucije niso usklajene s potrebami gospodarstva in trga dela.

2. delovna skupina – Mladi s končano izobrazbo na trgu dela

- Ne zadostna geografska in poklicna mobilnost: mladi večinoma niso toliko geografsko mobilni v okviru Hrvaške (potrebno bi jim bilo zagotoviti stanovanje, pomoč pri družini ...), tudi pogoji za poklicno mobilnost niso najboljše.
- Neskladnost med pridobljenimi znanji in potrebami delodajalcev: šolski sistem zelo zaostaja za potrebami delodajalcev – nefleksibilnost dejavnosti šolstva, počasno prilagajanje potrebam trga dela ...
- Ne zadostna motiviranost mladih – kritični del:
 - vključevanje v usposabljanje za deficitarne poklice, kjer pa so pogoji dela težji; potrebna izredna motiviranost za vključevanje mladih v takšna poklicna in strokovna usposabljanja;
 - težko se odločijo tudi za spremembo poklica, za katerega je potrebno daljše izobraževanje (prekvalifikacija).
- Ne zadostna informiranost in interakcija med institucijami izobraževanja, ne zadostna informiranost mladih na trgu dela (nezadosten marketing glede možnosti izobraževanja).
- Ne zadostne veščine načrtovanje kariere.
- Dobre prakse:
 - Ustvarjanje pogojev za opravljanje pripravništva.
 - Slovenija: CIPS – Center za informiranje in poklicno svetovanje (v letu 2004 je bilo 97 tisoč kontaktov, večinoma z mladimi); začeli z dvema CIPS-oma, nadaljnje postopno uvajanje – odvisno od možnosti in okoliščin, finančna omejenost.
 - Bosna in Hercegovina: Center za specializirane poklice iz dejavnosti gradbeništva po standardih ILO (Bihać) – mednarodno priznani certifikati.
 - Hrvaška:
 - o mobility centres – pri večjih delodajalcih ali podjetjih, ki so v prestrukturiranju; center za dokvalifikacije / prekvalifikacije lahko rabi tako za mlade kot za druge, ki so tehnološki višek;

- Iz učilnice v delavnico – opravljanje prakse neposredno pri obrtnikih za mlade obrtniške poklice.
- Albanija: prekvalifikacija in dokvalifikacija tehnoloških viškov (80 % mladih; serviserji bele tehnike, serviserji šivalnih naprav, krojačice).
- Problem pri katerem koli izobraževanju je, da niso uporabljeni isti standardi. Če nekdo zaključi tako izobraževanje, se nima povsod možnosti zaposliti, ker ne gre za izobraževanje po standardih, ki jih iščejo delodajalci. Mladi s pridobljeno ravno znanja in standardi ne zadovoljujejo kriterijev delodajalcev.

3. delovna skupina – Zaposlitvena mobilnost mladih

- Pri mobilnosti ne gre le za geografsko mobilnost, ampak tudi za fleksibilnost, poklicno mobilnost, različne poklice in zaposlitvene statute.
- Nezadostne delovne izkušnje: kako mladim omogočiti delovne izkušnje (prostovoljno delo, neplačano delo ...).
- Stimulacija mladih za prilagajanje potrebam na trgu dela: razkorak med šolskim znanjem in zahtevami delodajalcev.
- Pretok informacij: nezadostna informiranost mladih.
- Neformalno izobraževanje: mladi pridobivajo nova znanja, ki jih ni v formalnem izobraževanju, potrebno jim je omogočiti čim več udeležbe v neformalnem izobraževanju.

8. Predstavitev politik, programov in možnosti financiranja projektov za mlade v okviru EU

Opredelitvi ključnih problemov zaposlovanja mladih na trgu dela je sledila predstavitev politik, programov in možnosti financiranja projektov za mlade v okviru EU. O tem je spregovorila **predstavnica Evropske komisije ga. Helene Clark**, vodja enote C/1 – Avstrija, Nemčija in Slovenija, področje spremljanja nacionalnega zaposlovanja in socialne vključenosti ter aktivnosti Evropskega socialnega sklada, Generalna direkcija za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti.

Ga. Clark je ptujsko delavnico pohvalila kot **odlično pobudo** za srečanje javnih zavodov za zaposlovanje in njihovo medsebojno izmenjavo izkušenj glede vprašanja zaposlovanja mladih. V svoji predstavitvi, poimenovani »Podpora EU za zaposlovanje mladih«, se je osredotočila na:

- bistvene podatke o zaposlovanju, brezposelnosti in izobraževanju mladih v EU,
- temeljne strateške dokumente EU, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem,
- instrumente financiranja aktivnosti za zaposlovanje mladih ter
- aktivnosti in programe za pripravo držav nečlanic na vstop v EU.

Nekateri POMEMBNEJŠI POUČENKI iz predstavitve ge. Helene Clark:

- **Opredelitev mladih** se nanaša na skupino od 19. do 25. leta starosti. Kar zadeva **stopnjo brezposelnosti mladih** v 25 državah EU, med njimi obstajajo velike razlike. Tako je stopnja anketne brezposelnosti mladih na Poljskem kar 40 %.

- **Mladi ljudje brez izobrazbe** se veliko težje vključijo na trg dela kot njihovi izobraženi vrstniki. Posebej za nove članice EU je značilno, da imajo v primerjavi z dejanskimi potrebami na trgu dela veliko zelo usposobljenih mladih ljudi.
- Mladi so običajno slabše plačani za svoje delo od ostalih: imajo manj izkušenj in praktične usposobljenosti. Zelo pomembno v EU je **vprašanje prehoda**: ali se imajo mladi možnost gibati iz manj plačanih v bolj plačana dela.
- Pri podatkih o zaposlenosti mladih je vedno treba pogledati tudi, kaj se skriva za tem: vedno več mladih je namreč zaposlenih v **začasnih in fleksibilnih oblikah zaposlitve**.
- **Dva glavna strateška dokumenta EU**, ki se nanašata na področje zaposlovanja in socialnih zadev: Lizbonska strategija in Socialna agenda. Oba dokumenta sta bila prenovljena **februarja 2005** in sta medsebojno komplementarna: gre za poudarjanje konkurenčnosti in fleksibilnosti, ob hkratnem zagotavljanju varnosti, socialne vključenosti in enakih možnosti. **Prenovljena Lizbonska strategija** je usmerjena v rast in zaposlovanje, **nova Socialna agenda** pa v posodobitev evropskega socialnega modela.
- Trije osrednji cilji Lizbonskega akcijskega programa:
 1. Evropa naj postane bolj privlačen prostor za investiranje in delo,
 2. spodbujanje znanja in inovacij za rast ter
 3. ustvarjanje več in boljših delovnih mest

igrajo pomembno vlogo tudi pri zaposlovanju mladih. Pri spodbujanju znanja in inovacij je pomembno, da se visoko usposobljenim mladim omogoči uporaba njihovih veščin v praksi.
- **Evropska politika zaposlovanja** se je v preteklosti bolj osredotočala na starejše ljudi (aktiviranje, spodbujanje in pomoč). Vendar je potrebno pomagati tudi mladim, ki imajo svoje probleme, in sprostiti njihov potencial. Prav zato **prenovljena Lizbonska strategija** posebno pozornost posveča mladim, zlasti v okviru **Evropske pobude za mlade** (European Youth Initiative), ki ne pomeni programa v smislu seznama aktivnosti, ampak splošni koncept, podprt s številnimi programi. Bistvena instrumenta za podporo te pobude sta Evropska strategija zaposlovanja in Evropski socialni sklad. **Vprašanje mladih** je potrebno integrirati v različne politike in ukrepe (mainstreaming) ter obnoviti medgeneracijsko sodelovanje.
- **Evropske smernice zaposlovanja** poudarjajo, da je tudi pri mladih pomembno **preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti**: že v zgodnji fazi njihove brezposelnosti jim je potrebno pomagati z vključevanjem na trg dela in v aktivne ukrepe zaposlovanja, pri čemer javni zavodi za zaposlovanje igrajo osrednjo vlogo. Pri vprašanju **enakih možnosti obeh spolov** je pomembno usklajevanje družinskega in delovnega življenja: omogočiti mladim, da nadaljujejo delo, ko imajo otroke, da niso izključeni s trga dela (pomemben pogoj, predvsem za vključevanje žensk na trg dela, je kakovostno otroško varstvo).
- Predstavljena sta bila **Evropska strategija zaposlovanja in Evropski socialni sklad**, vključno z izvajanjem Evropskega socialnega sklada **v Sloveniji**.
- Pomembno načelo za prihodnjo širitev EU pri izvajanju **predpristopnih instrumentov**: upoštevati je potrebno tudi specifične prioritete in ukrepe za posamezno državo, odvisno od njenega statusa in napredka na poti približevanja EU. Finančna pomoč za priprave na vstop v EU je namenjena predvsem **graditvi in krepitvi institucij**, tudi javnih zavodov za zaposlovanje, da bi lahko pomagali, denimo, mladim ljudem, in torej ni neposredno usmerjena na mlade kot ciljno skupino.

9. Izdelava idejnih zasnov aktivnosti za reševanje problemov zaposlovanja mladih – razprava v delovnih skupinah in predstavitev zaključkov (2. del)

Po predstavitvi politik, programov in podpore EU za zaposlovanje mladih so se spet sestale vse tri delovne skupine z namenom:

- oblikovati idejne zasnove aktivnosti za reševanje problematike zaposlovanja mladih,
- preveriti možnosti pridobivanja mednarodnih sredstev za uresničevanje teh idej in
- pripraviti predloge za nadaljnje sodelovanje.

Skozi razpravo, izmenjavo informacij, pogledov, mnenj in izkušenj, so delovne skupine v drugi fazi svojega dela izoblikovale in predstavile NASLEDNJE ZAKLJUČKE:

1. delovna skupina – Mladi brez izobrazbe

- Oblikovanje training centra za brezposelne: oprema, prostor, zaposleni, usposabljanje, programi, uporabljivi na območju Balkana v skladu s standardi EU.
- Črnogorski model VET – poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ne le za šolsko mladino, ampak tudi za brezposelne, aktivnosti so odplačne, zato so potrebne ankete trga dela in anketiranje delodajalcev o potrebah na trgu dela: multifunkcionalni centri (uporabnost).
- Oblikovati oddelke za razvoj človeških virov v okviru zavodov: spremljati potrebe po usposabljanju – zadostna usposobitev svetovalcev zaposlitve za motiviranje brezposelnih za programe izobraževanja in usposabljanja, za spodbujanje poklicne in geografske mobilnosti ...
- Implementacija PUM-a.
- Modernizacija poklicev na podlagi kataloga poklicev: da se tisti izven procesa izobraževanja lažje vključijo v neformalno izobraževanje.
- Spodbujanje izobraževanja mlajših odraslih: opismenjevanje, pridobivanje prvega poklica v poklicnih šolah.
- Kako do sredstev EU kot država Zahodnega Balkana: ali obstajajo sredstva za te države in za kakšne namene?
- Poklicni standardi in nacionalne poklicne kvalifikacije.

2. delovna skupina – Mladi s končano izobrazbo na trgu dela

- Formiranje borze dela za mlade do 30. leta starosti za države Zahodnega Balkana (vlade, EU, veliki delodajalci ...).
- Analiziranje in raziskovanje potreb delodajalcev: izdelava in standardizacija skupne metodologije. Vse države bi lahko uvedle sistematične raziskave potreb delodajalcev, z enakim vprašalnikom povsod, in na podlagi primerjalne analize bi lahko prišli do potrebnih poklicev na trgu dela na območju Zahodnega Balkana.
- Ustanavljanje specializiranih centrov za izobraževanje mladih: uvajanje izobraževalnih programov, ki bi bili standardizirani po mednarodnih standardih (ILO).

- Oblikovanje razvojnega sklada držav Zahodnega Balkana za zaposlovanje mladih: kako pomagati mladim, da bodo čim prej prišli do poklica in dela ... Sofinanciranje sklada s strani delodajalcev, posameznih držav in Evropske unije.
- Projekt izobraževanja zaposlenih na Zavodu za delo z mladimi.
- Pripravljenost uporabiti vse dobre izkušnje iz zavodov za zaposlovanje Zahodnega Balkana za zaposlovanje mladih.

3. delovna skupina – Zaposlitvena mobilnost mladih

- Aktivnosti za povečanje konkurenčnosti mladih – 3 načini:
 - delodajalci
(izbor, usposabljanje, mentorstvo in financiranje; financiranje delodajalcev – pripravniški izpit za pridobitev certifikata; katalogi delodajalcev, zavodi usposablajo zaposlene za delo z mladimi in delodajalci, vodenje projektov in motivacijskih delavnic)
 - brezposelni mladi
(sistem informiranja in sofinanciranja)
 - sodelovanje socialnih partnerjev, ki vplivajo na to dogajanje
(sindikati, zbornice, šole ...)

10. Zaključni dogovori in predlogi za nadaljnje sodelovanje

Potem ko so bile predstavljene idejne zasnove modelov in aktivnosti za reševanje problemov zaposlovanja mladih v sodelujočih državah, s čimer je bil dosežen **osrednji namen delavnice**, je **namestnica generalnega direktorja Zavoda RS za zaposlovanje ga. Mavricija Batič** obširno obravnavano tematico strnila v nekaj **GLAVNIH UGOTOVITEV** ob zaključku delavnice. Poudarila je predvsem naslednje:

- Javni zavodi za zaposlovanje niso edini, ki lahko rešujejo probleme zaposlovanja mladih. Primer: če je šolstvo rigidno, učitelji brez motivacije in usposobljenosti, ne more biti pravih rezultatov. Vendar zavodi lahko veliko naredijo:
 - z usposabljanjem svojih sodelavcev za delo z mladimi,
 - s pravilnim sodelovanjem s šolstvom,
 - z opozarjanjem tistih, ki oblikujejo politike in ukrepe.
 Veliko je potrebno vlagati tudi v tiste brez izobrazbe, v motiviranje, da pridejo do poklica, saj so uradna spričevala pomembna.
- Slovenski Zavod sodeluje s šolstvom, ne le potem, ko ljudje postanejo brezposelni, ampak že prej. V CIPS-ih vsakdo lahko dobi informacije o trgu dela, možnostih izobraževanja in štipendiranja.
- V Sloveniji imamo razmeroma veliko število visoko izobraženih brezposelnih, ki imajo bolj teoretično znanje in na trgu dela ne najdejo zaposlitve, ne dobijo možnosti za zaposlitev in pridobivanje delovnih izkušenj. Lani je bil v Sloveniji uveden dodatek za deficitarnost, ko se skupaj z delodajalci in zbornicami spodbuja razvoj kadrov.

Ravno tako so bili sprejeti naslednji dogovori kot izhodišča za nadaljevanje dela v okviru sodelovanja javnih zavodov za zaposlovanje iz držav na prehodu, kandidatki za vstop v EU in Republike Slovenije, članice EU:

- **Predstavljenе idejne zasnove modelov in aktivnosti** za reševanje problema zaposlovanja mladih so precej obsežne in zahtevne za realizacijo. Slovenski Zavod bo zato pripravil **celovito zaključno poročilo o delavnici**, s povzetkom vseh ugotovitev, predlogov in dogovorov. Končna verzija poročila bo posredovana direktorjem vseh sodelujočih zavodov ter predstavnikom Evropske komisije (EK), Mednarodne organizacije dela (ILO) in Svetovnega združenja javnih zavodov za zaposlovanje (WAPES). Na podlagi končnega poročila se bodo direktorji javnih zavodov odločili, kako **nadaljevati delo na prihodnjem srečanju** v okviru omenjenega sodelovanja **junija 2005 v Beogradu**.
- Kar zadeva **možnosti pridobivanja mednarodnih sredstev** za uresničevanje predstavljenih idejnih zasnov, bo slovenski Zavod preveril in druge sodelujoče zavode obvestil, iz katerih virov, poleg že znanih programov zunanje pomoči EU, bi bilo še mogoče črpati sredstva, kateri razpisi oziroma programi bi bili primerni za skupno kandidiranje držav članic EU in nečlanic (glej Prilogo k temu poročilu).

Ob koncu delavnice se je **ga. Mavricija Batič** kot predstavnica ustanove gostiteljice vsem udeležencem zahvalila za dejavno sodelovanje. Izrazila je željo po okrepitvi odnosov med javnimi zavodi iz držav na prehodu, kandidatki za vstop v EU in Slovenije. Znova je opozorila na pomen skupnih srečanj kot priložnosti za navezovanje in ohranjanje stikov med sodelavci posameznih zavodov, za izmenjavo izkušenj in dobrih praks, zlasti v povezavi s procesom širitve EU, ki tudi pred javne zavode za zaposlovanje v Evropi postavlja nove izzive in spremembe.